

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مطالعات اجتماعی

پایه یازدهم

دوره ی دوم متوسطه ی حرفه ای

وزارت آموزش و پرورش سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

- نام کتاب:** مطالعات اجتماعی پایه یازدهم دوره دوم متوسطه حرفه‌ای - کد ۵۱۱۰۷۱
- پدیدآورنده:** سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
- مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف:** معاونت برنامه‌ریزی آموزشی و توان‌بخشی
- شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف:** مه‌ری کریمیان ، مانیا پدیدار (اعضای گروه تألیف) - لیلیا سید قاسم (ویراستار)
- مدیریت آماده‌سازی هنری:** اداره چاپ و انتشارات سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
- شناسه افزوده آماده‌سازی:** احمدرضا امینی (مدیریت امور چاپ و تولید) - محبت اله همتی (هماهنگی هنری) - زهرا محمد نظامی (امور فنی و آماده‌سازی) - فاطمه پزشکی (تصحیح) - حمید ثابت کلاچاهی (امور فنی رایانه‌ای) - علیرضا رضایی کر (طراح جلد) - ندا عظیمی (مدیر هنری، طراح گرافیک و صفحه آرا) - حسین ابراهیمی ، فرهاد اکبرزاده ، مهسا بابایی ، محبوبه بچار ، غلامرضا بهرامی، آرزو حصارکی، بهنام شهوی، مرضیه گودرزی، علیرضا مددی، حمیدرضا همتی ، نسیم یزدی (عکاسان)
- نشانی سازمان:** تهران: خیابان انقلاب، خیابان برادران مظفر، شماره ۶۶، تلفن: ۴۵۵۰۶۶۹۷، کدپستی: ۱۴۱۶۹۳۵۶۸۴
- ناشر:** شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (دارو پخش) تلفن: ۵ - ۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰
- چاپخانه:** صندوق پستی: ۱۳۹ - ۳۷۵۱۵
- سال انتشار:** ۱۳۹۸ شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir مراجعه نمایید.

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان آموزش و پرورش استثنایی است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز از این سازمان ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

بسمه تعالی

فرایند تولید برنامه درسی مجموعه فعالیت‌های نظام‌مند و طرح‌ریزی شده‌ای است، که تلاش دارد ابعاد چهارگانه زیر نظام برنامه درسی (طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی) را در یک فعالیت منسجم، هماهنگ با غایت و اهداف نظام تعلیم و تربیت رسمی سازماندهی نماید.

در تدوین محتوای کتب دانش‌آموزان با نیازهای ویژه که بخشی از فرایند برنامه‌ریزی درسی است، سعی شده تا ملاحظات ساحت‌های تربیتی حاکم بر فلسفه تعلیم و تربیت که ناظر بر رشد و توانمندی دانش‌آموزان برای درک و فهم دانش پایه و عمومی، کسب مهارت‌های دانش‌افزایی، به‌کارگیری شیوه تفکر علمی و منطقی، توان تفکر انتقادی، آمادگی جهت بروز خلاقیت و نوآوری و نیز کسب دانش، بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی است، مورد توجه قرار گیرد. این محتوا با فراهم نمودن فرصت‌های مناسب برنامه درسی ضمن تأکید بر انعطاف در عین ثبات و همه‌جانبه‌نگری و توجه به هویت ویژه متریبان با نیازهای خاص، زمینه‌ساز دستیابی دانش‌آموزان به کسب شایستگی‌های لازم (توانمندی‌ها، مهارت‌ها) می‌باشد.

امید است این محتوا در تحقق اهداف مؤثر باشد و معلمان عزیز و گرامی با بهره‌گیری از این کتاب بتوانند فراگیران را در دستیابی به صلاحیت‌های فردی و اجتماعی یاری نمایند.

این کار بزرگ حاصل همکاری صمیمانه کارشناسان سازمان آموزش و پرورش کودکان استثنایی و گروه‌های تألیف کتاب‌های درسی می‌باشد، شایسته است از تلاش و مساعی این عزیزان و همکاران سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت متبوع که در مراحل چاپ و آماده‌سازی ما را یاری داده‌اند، تقدیر و تشکر نماییم.

در اینجا از همه همکاران و صاحب‌نظران درخواست می‌نمایم، تا نظرات و پیشنهادهای خود را در خصوص این محتوا به این سازمان منعکس نمایند.

دکتر مجید قدمی

معاون وزیر و رییس سازمان

آموزش و پرورش استثنایی کشور

سخنی با همکاران گرامی

امروزه رشد همه جانبه‌ی دانش‌آموزان، مهم‌ترین هدف تعلیم و تربیت محسوب می‌شود و تربیت جامع و همه جانبه، زمانی تحقق می‌یابد که همه‌ی توانایی‌ها و ابعاد وجودی آنان اعم از ذهنی، بدنی، عاطفی، شخصیت فردی و اجتماعی، رشد اخلاقی و معنوی در کانون توجه قرار گیرد.

در قلمرو پرورش اجتماعی، هدف‌های زیادی را دنبال می‌کنیم؛ آموزش قوانین و اجرای صحیح آنها، ارتباط با دیگران، چگونگی زندگی در اجتماع، مسئولیت پذیری، تولید، مصرف، خودکفایی اقتصادی و...

در این درس برای دستیابی به هدف‌های فوق سرفصل‌های زیر در نظر گرفته شده است:

نیازها، خانواده، گروه، مؤسسات، حکومت، جغرافیا و اقتصاد؛ که در هر پایه با توجه به توانایی‌های دانش‌آموزان مفاهیمی از سرفصل‌های فوق تدریس می‌شود.

جهت آشنایی با ساختار کتاب، توجه همکاران عزیز را به نکات زیر جلب می‌نماییم:

- در طراحی و انتخاب محتوای کتاب سعی شده از موضوعات مورد نیاز فرد و اجتماع استفاده شود.

- متن درس‌ها ساده و روان نگارش یافته است.
- تصاویر از موقعیت‌های واقعی انتخاب شده است.
- در انتخاب مفاهیم، دانسته‌های دانش‌آموزان مینا قرار گرفته است.
- در ابتدای هر درس برای ایجاد انگیزه و برانگیختن حس کنجکاوی دانش‌آموزان سؤال‌هایی مطرح شده که گاهی همراه با تصاویر است.
- علاوه بر تصاویری که مکمل محتوای درس است، برخی مفاهیم به صورت تصویری ارائه شده که شایسته است در جریان فرایند یاددهی - یادگیری، دانش‌آموزان به سوی هدف مورد نظر هدایت گردند.
- در متن درس سؤالاتی تحت عنوان «گفت و گو کنید» مطرح شده است که هدف از آن اطلاع از دانسته‌های دانش‌آموزان در ارتباط با موضوع، ایجاد مهارت بحث کردن،

فعال کردن دانش آموزان، واداشتن آنان به تفکر و جهت دادن به فرایند یاددهی- یادگیری است.

- پس از متن هردرس، سؤال‌هایی تحت عنوان «فکر کنید و پاسخ دهید» مطرح شده است که دانش‌آموزان با توجه به درک مفاهیم درس می‌توانند به آن پاسخ دهند. پاسخ به این سؤال‌ها متفاوت است و به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان بستگی دارد.

- تمریناتی تحت عنوان «فعالیت‌های تکمیلی» در نظر گرفته شده است که هدف از آن تثبیت و تعمیم یادگیری‌های انجام شده است.

- در انتهای هردرس، پروژه‌ای تحت عنوان «تحقیق کنید» گنجانده شده و لازم است دانش‌آموزان در مورد موضوع خواسته شده تحقیقی انجام دهند که ممکن است انفرادی یا گروهی باشد و نیز همکاری اعضاء خانواده را دربرداشته باشد.

- برای ارزشیابی این درس، هم ارزشیابی مستمر و هم ارزشیابی پایانی مدنظر است. طی تدریس، دانش‌آموزان در هر مرحله باید ارزشیابی شوند که بتوان مرحله‌ی بعدی را با توجه به ارزشیابی قبلی طراحی کرد.

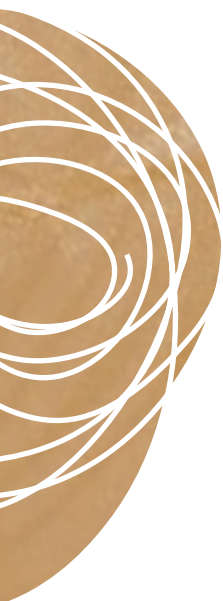
- مطالعه‌ی کتاب راهنمای معلم به همکاران گرامی توصیه می‌گردد.

- از آن جا که این کتاب با توجه به پیچیدگی‌ها و ترکیب آن از بخش‌های گوناگون تدوین یافته است، استفاده از تجارب و نظرات شما مریبان عزیز می‌تواند راهگشای ما باشد، لذا ما را از نظرات خود بهره‌مند فرمائید تا بتوانیم نقص‌ها و ابهامات آن را برطرف نمائیم.

فهرست مطالب

نیازها	۱۱	درس اول
گروه‌های اجتماعی	۱۷	درس دوم
مشورت	۲۳	درس سوم
مؤسّسات و انواع آن	۳۱	درس چهارم
دولت	۳۹	درس پنجم
انتخاب شغل	۴۵	درس ششم
هزینه‌های زندگی	۵۳	درس هفتم
منابع طبیعی	۶۱	درس هشتم

درس اول

نیازها

افراد نیازهای متفاوتی دارند که برای برطرف شدن آن، فعالیت‌هایی انجام می‌دهند و در انجام این فعالیت‌ها با اشخاص و محیط‌های مختلف ارتباط برقرار می‌کنند. یکی از محیط‌هایی که در آن فعالیت‌های زیادی انجام می‌شود، مدرسه است.

گفت‌وگو کنید

آیا می‌توانید بعضی از فعالیت‌هایی را که در مدرسه انجام می‌شود، بیان کنید؟
در انجام این فعالیت‌ها، کدام یک از نیازهای شما برآورده می‌شود؟

دانش‌آموزان برای کسب علم و دانش و مهارت به مدرسه می‌آیند و با کمک اولیای مدرسه می‌توانند نیاز به تحصیل را برطرف کنند.

اما برای درس خواندن و آموزش، باید سالم و با نشاط باشیم؛ پس تحرک، ورزش و تربیت بدنی هم نیاز دیگری است که باید به آن توجه شود.

هرکسی به تنهایی می‌تواند نرمش و یا ورزش‌های فردی انجام دهد؛ اما این کار، وقتی لذت بخش است که به صورت گروهی و با همراهی دیگران انجام شود. بنابراین بیش تر ورزش‌ها، تیمی و گروهی هستند تا نیازمان را به تفریح، تلاش و رقابت برای رسیدن به هدف و عضویت در گروه برآورده کنند.

- مدرسه محیطی است که دانش آموزان در آن، راه های صحیح رفع نیازها را فرامی گیرند.
 به عنوان مثال، دانش آموزان یاد می گیرند...
- برای موفقیت و رسیدن به هدف تلاش و پشتکار داشته باشند.
  - برای مورد احترام قرار گرفتن ، متقابلاً به دیگران احترام بگذارند و قدرشناس باشند.
  - برای انجام هر فعالیت ، برنامه ریزی دقیق و مناسبی داشته و برای رسیدن به هدف مسئولیت پذیر باشند.
  - برای انتخاب راه درست ، با افراد مورد اعتماد و آگاه مشورت کنند.

در پایان می توان نتیجه گرفت که مدرسه، شرایطی را فراهم می آورد که دانش آموزان تا جای ممکن راه های درست رفع نیازهای مختلف را بیاموزند و از این طریق برای ورود به اجتماع آماده شوند.

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- دانش آموزان برای رسیدن به کدام نیازهای خود به مدرسه می روند؟
- ۲- دانش آموزان برای رفع نیاز به شادی و نشاط، در مدرسه، چه فعالیت هایی انجام می دهند؟
- ۳- احترام گذاشتن به دیگران چه نتیجه ای دارد؟
- ۴- برای رسیدن به هدف چه کار باید کرد؟
- ۵- دو مورد از راه های درست رفع نیازها را بنویسید.

فعالیت های تکمیلی

۱- هریک از فعالیت های زیر، شما را برای رفع کدام یک از نیازها یاری می کند؟

- حضور در کلاس درس
- شرکت در گروه سرود
- رفتن به اردوها
- عضو شدن در بسیج دانش آموزی

۲- به مدیر خود نامه ای بنویسید و در آن، یکی از نیازهای آموزشی یا پرورشی خود را مطرح کنید و برای رفع آن پیشنهادهای خود را ارائه دهید.

تهقیق کنید

در مدرسه‌ی شما چه مسؤلیت‌هایی به عهده‌ی دانش آموزان گذاشته می‌شود؟ آن‌ها را نام ببرید و بنویسید هر یک از این مسؤلیت‌ها کدام نیاز شما را برآورده می‌کند.

..... ✓

..... ✓

..... ✓

..... ✓

..... ✓

درس دوم

گروه‌های اجتماعی

به تصاویر زیر نگاه کنید و درباره‌ی آن بحث و گفت و گو کنید.

افراد جامعه برای انجام بعضی از امور به فعالیت‌های دسته جمعی احتیاج دارند. همین امر باعث می‌شود که آن‌ها برای رفع نیازهای خود دور هم جمع شوند، گروه‌هایی را تشکیل دهند و با همکاری یکدیگر برای رسیدن به هدف مشترکی فعالیت کنند.

گروه بسیج محله را در نظر بگیرید. در این گروه عده‌ای دور هم جمع می‌شوند که هدف آن‌ها حفظ آرامش و امنیت در محله، شهر و کشور است. عده‌ای هم با هدف حفظ سلامتی، نشاط و تندرستی، یک گروه ورزشی تشکیل می‌دهند و ساعت‌های معینی در کنار هم پیاده‌روی یا نرمش می‌کنند. گاهی افراد برای بالا بردن امکانات اجتماعی تشکیل گروه می‌دهند و به این ترتیب، خدماتی را به سایر افراد جامعه ارائه می‌دهند.

گاهی اوقات، مردم برای رفع مشکلات اقتصادی، شغلی و مالی گروه‌هایی تشکیل می‌دهند و برای کمک به خود و دیگران به فعالیت‌های اقتصادی می‌پردازند.
آیا می‌توانید یک مورد را بیان کنید؟

یکی از مهم‌ترین نیازهای مردم جامعه، توجه به مسائل دینی و ایجاد اتحاد برای حفظ عقایدشان است. همین نیاز است که باعث به وجود آمدن هیئت‌ها یا گروه‌های مذهبی می‌شود.

برای تشکیل هر گروه، ابتدا عده‌ای داوطلب می‌شوند. این افراد باید توانایی‌های خاصی داشته باشند یا برای کسب آن توانایی‌ها تلاش کنند تا مهارت‌های لازم را به دست آورند. برای مثال، کسی که داوطلب عضویت در بسیج می‌شود، باید علاوه بر داشتن عقاید دینی از نظر جسمی نیز توانایی کافی داشته باشد تا با گذراندن دوره‌های آموزشی خاص، فنون نظامی را یاد بگیرد.

بنابراین گروه‌ها، مجموعه‌ای از افراد جامعه هستند که با هدفی مشترک دور هم جمع می‌شوند. کار و فعالیت این گروه‌ها، ضرورت و اهمیت خاصی در زندگی اجتماعی افراد دارد. با تشکیل گروه، وظایف، بین اعضا تقسیم می‌شود و هر عضوی برای انجام وظایف خود مسئولیت پیدا می‌کند. گروه، وقتی می‌تواند در رسیدن به اهداف خود موفق باشد که اعضای آن به حقوق یکدیگر احترام بگذارند و قوانین گروه را رعایت کنند؛ همچنین بتوانند گاهی به نفع دیگران از حقوق خود بگذرند و در همه‌ی امور با یکدیگر همکاری داشته باشند.

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- آیا افراد به تنهایی می توانند گروه تشکیل دهند؟
- ۲- چه چیزی باعث جمع شدن افراد جامعه به دور هم و تشکیل گروه می شود؟
- ۳- مسئولیت در گروه یعنی چه ؟
- ۴- هدف گروه بسیج محله چیست ؟
- ۵- هدف از تشکیل هیئت های مذهبی چیست ؟

فعالیت های تکمیلی

۱- آیا شما در محله ای خود عضو گروهی هستید؟

❖ نام این گروه را بنویسید. ....

❖ هدف این گروه چیست ؟ .....

❖ نام رهبر گروه شما چیست؟ .....

❖ وظیفه ی شما در این گروه چیست؟ .....

❖ چه کارهایی در این گروه انجام می شود؟ .....

.....

.....

.....

۲- با نظارت مربی ورزش، یک گروه ورزشی تشکیل بدهید. سپس به سؤالات زیر پاسخ دهید:

- با تشکیل این گروه ورزشی به چه هدف هایی می رسید؟

.....

.....

- گروه شما چند عضو دارد؟

.....

- وظیفه ی رهبر گروه چیست؟

.....

- شما در این گروه چه وظیفه ای دارید؟

.....

تحقیق کنید

در مسجد محلّ شما چه گروه‌هایی فعالیت می کنند؟ نام آن‌ها را بنویسید و از هدف‌ها و کارهای

یک گروه گزارش تهیه کنید.

.....

.....

.....

.....

درس سوم

مشورت

هر کدام از انسان‌ها استعدادها و توانایی‌های خاصی دارند، زیرا خداوند هر انسانی را به گونه‌ی متفاوتی خلق کرده است.

انسان در زندگی خود کارهای مختلفی انجام می‌دهد و تجربیات گوناگونی به دست می‌آورد. اما تجربیات فردی او گاهی برای انجام همه‌ی کارها یا رفع بعضی از مشکلات کافی نیست و لازم است که برای تصمیم‌گیری درست، از فکر و تجربه‌ی دیگران نیز استفاده کند؛ یعنی با آن‌ها مشورت کند، تا هم توانایی خود را افزایش دهد و هم کار خود را سریع‌تر، دقیق‌تر و با نقص کم‌تر انجام دهد.

مشورت در خانواده

مشورت، بهترین روش برای انتخاب راه حل مناسب است. موقع بروز مشکل، قبل از این که تصمیمی بگیریم، باید با اعضای خانواده مشورت کنیم؛ زیرا آنان از همه به ما نزدیک تر هستند. شاید بارها اتفاق افتاده باشد که برای برگزاری یک مهمانی، جلسه‌ای در خانواده تشکیل شده و اعضای خانواده، پس از بیان نظرات و پیشنهادهای خود دربارهی تعداد مهمان ها، زمان مهمانی، تهیهی غذا، وسایل پذیرایی و... بحث و گفت و گو کرده‌اند، سپس با توجه به امکانات خانواده، بهترین پیشنهاد را انتخاب کرده و به آن عمل می کنند.

در خانواده مسائل بسیاری پیش می‌آید که نیاز به مشورت دارد؛ مانند انتخاب دوست، نحوه‌ی رفت و آمد با دوستان، نوع تفریح و...
با توجه به تصاویر زیر، درباره‌ی انواع مشورت گفت و گو کنید.

مشورت کردن، مثل بسیاری از کارهای گروهی، آداب خاصی دارد که باید به آن توجه کنیم :

- قبل از صحبت کردن، از دیگران اجازه بگیریم.
- هنگام صحبت کردن، از کلمات مؤدبانه استفاده کنیم.
- به اعضای دیگر خانواده هم فرصت صحبت کردن بدهیم.
- صحبت دیگران را قطع نکنیم .
- به نظرات سایر اعضا احترام بگذاریم.
- در مقابل نظرات مخالف صبور باشیم.
- نفع خانواده را بر نفع شخصی خود ترجیح دهیم.
- از تصمیم گیری نهایی خانواده پیروی کنیم.

مشورت با افراد خارج از خانواده

گاهی برای حلّ بعضی از مشکلات ، لازم است با افرادی خارج از خانواده مشورت کنیم. این افراد باید ویژگی‌های زیر را داشته باشند:

- ایمان و تقوی
- رازداری و صداقت
- شناخت کافی نسبت به خانواده
- تجربه‌ی مناسب درباره‌ی موضوع
- آگاهی و اطلاعات کافی درباره‌ی موضوع

مشورت کردن فایده‌های دیگری نیز دارد. افراد برای مشورت کردن، دور هم جمع می‌شوند و فرصت صحبت کردن باهم را پیدا می‌کنند؛ در نتیجه روابط صمیمی‌تری بین اعضا برقرار می‌شود و آن‌ها ضمن احترام به حقوق یکدیگر، کمک می‌کنند تا آرامش و امنیت در محیط برقرار شود.

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- آیا همیشه به تنهایی می‌توانیم مشکلات خود را حل کنیم؟
- ۲- چرا با دیگران مشورت می‌کنیم؟
- ۳- چند مورد از مسائلی را که در خانواده نیاز به مشورت دارد بنویسید.
- ۴- سه مورد از آداب مشورت کردن را بنویسید.
- ۵- سه مورد از ویژگی‌های افرادی را که برای مشورت مناسب هستند، بیان کنید.
- ۶- چند مورد از فواید مشورت را بنویسید.

فعالیت‌های تکمیلی

۱- یکی از مشکلاتی را که در خانواده‌ی شما با مشورت حل شده است، شرح دهید.

.....

.....

.....

۲- آیا به خاطر می‌آورید که در انجام کاری به علت مشورت نکردن، با مشکلاتی روبه‌رو شده باشید؟ توضیح دهید.

.....

.....

۳- دانش آموزان عزیز، با نظارت مربی خود، به دو گروه تقسیم شوید و در هر گروه یک موضوع را در مورد مشورت در خانواده انتخاب کنید و درباره‌ی آن، یک روزنامه دیواری تهیه کنید.

تحقیق کنید

۱- برای انتخاب حرفه یا شغل مناسب، با چه کسانی می‌توانید مشورت کنید؟

.....

.....

.....

۲- با هریک از افراد زیر در چه مواردی می‌توانید مشورت کنید؟

- پدر و مادر:

.....

.....

- معلّم:

.....

.....

- مشاور:

.....

.....

- مربّی تربیتی:

.....

.....

- امام جماعت مسجد:

.....

.....

درس چهارم

مؤسسات و خدمات آنها

انسان همیشه به دنبال راه‌های بهتر و آسان‌تر برای رفع نیازهای خود بوده است؛ به همین منظور مؤسساتی را تشکیل داده است. در هر مؤسسه، عده‌ای مشغول به کار هستند تا خدمت خاصی را به جامعه ارائه دهند. در این درس، با دو مؤسسه و خدمات آن‌ها آشنا می‌شوید.

بانک

بانک مؤسسه‌ای است که برای رفع نیازهای اقتصادی جامعه فعالیت می‌کند.

گفت‌وگو کنید

- آیا تا کنون به بانک رفته اید؟

- با کدام یک از خدمات بانک آشنا هستید؟

بانک محلّ امنی برای نگهداری پول‌های مردم است. هر کس می‌تواند در بانک، یک حساب به نام خود باز کند و به جای نگهداری پول اضافی، در منزل آن را به بانک بسپارد.

به پول‌هایی که مردم به بانک می‌سپارند، «سپرده» می‌گویند. افراد برای ((سپرده گذاری)) پول خود در بانک، دلایل مختلفی دارند. آن‌ها گاهی پول خود را به بانک می‌سپارند تا آن را از خطر دستبرد و آسیب‌های دیگر حفظ کنند و علاوه بر آن بتوانند به افراد نیازمند کمک کنند. به این نوع سپرده‌گذاری «قرض الحسنه‌ی پس انداز» می‌گویند.

گاهی مردم پول خود را به بانک می‌سپارند تا بتوانند در هر زمان و مکان از آن استفاده کنند. در این صورت به جای حمل پول، از دفترچه‌ی کوچکی به نام ((دسته چک)) استفاده می‌کنند تا در صورت نیاز، برای پرداخت پول، از برگه‌های این دفترچه که «چک» نام دارد، استفاده کنند. به این نوع سپرده «قرض الحسنه‌ی جاری» می‌گویند.

بانک، علاوه بر نگهداری پول، خدمات دیگری نیز انجام می‌دهد. به عنوان مثال، با توجه به درخواست صاحب حساب، به جا به جایی پول نیز می‌پردازد، یعنی پول را از حسابی به حساب دیگر منتقل می‌کند.

یکی دیگر از خدمات بانک، پرداخت انواع وام است، مانند وام خرید مسکن، وام تعمیرات، وام ازدواج و ...

امروزه، مردم با انواع کارت‌های اعتباری نیز از خدمات بانک استفاده می‌کنند. با استفاده از این کارت‌ها بسیاری از کارهای بانکی را می‌توان در طول شبانه روز، به راحتی انجام داد.

شهرداری

شهرداری مؤسسه‌ای است که خدمات متعدد شهری ارائه می‌دهد.
در تصاویر زیر با بخشی از وظایف شهرداری آشنا می‌شوید.

حفظ پاکیزگی و زیباسازی شهر

جمع آوری، حمل و دفع زباله

ساختن مکان‌های فرهنگی، هنری، اجتماعی و تفریحی

مرمت و بازسازی کوچه‌ها و خیابان‌ها

گفت‌وگو کنید

- شهرداری چه خدمات دیگری به شهروندان ارائه می‌دهد؟

شهرداری، علاوه بر انجام خدمات شهری، فعالیت‌های زیادی نیز برای حفظ محیط زیست انجام می‌دهد؛ اما این مؤسسه بدون همکاری و هم‌یاری مردم، قادر نیست وظایف خود را به طور کامل انجام دهد. وظیفه‌ی شهروندان نیز این است که متقابلاً شهرداری را یاری دهند؛ به عنوان مثال، همه‌ی ما باید از ریختن زباله در جوی آب و رودخانه‌های اطراف شهر خودداری کنیم و دیگران را نیز به این کار تشویق نماییم.

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- بانک با چه هدفی تأسیس شده است؟
- ۲- چرا مردم پول های خود را به بانک می سپارند؟
- ۳- سپرده چیست؟
- ۴- نام دو نوع سپرده گذاری را بیان کنید.
- ۵- دو مورد از خدمات بانک را بیان کنید.
- ۶- کدام یک از خدمات بانکی را می توانید در طول شبانه روز استفاده کنید؟
- ۷- سه مورد از خدمات شهرداری را بنویسید.
- ۸- شهروندان برای نگهداری از شهر خود چه وظایفی به عهده دارند؟

فعالیت های تکمیلی

۱- خدمات زیر به کدام مؤسسه مربوط می شود؟ نام آن مؤسسه را در جای مناسب بنویسید.

ایجاد کتاب خانه های عمومی

ایجاد فرهنگ سراها

دریافت پول قبض ها

ایجاد و گسترش پارک ها

پرداخت حقوق کارمندان

پرداخت وام های دولتی

حمل و نقل مسافران

نگهداری اشیای مهم و گران قیمت

آسفالت و مرمت خیابان ها

نظافت و رفع گرفتگی کانال های آب

۲ - دانش آموزان عزیز، به همراه مربی خود به بانک مراجعه کنید و در صورت تمایل، حساب مورد نظر خود را افتتاح کنید. سپس گزارش آن را بنویسید.

.....

.....

.....

تحقیق کنید

- یکی از مؤسّسات زیر را انتخاب کنید و درباره ی علت به وجود آمدن آن و خدماتی که ارائه می دهد گزارشی بنویسید.

تعاونی های دانش آموزی

پایانه های مسافربری بین شهری

هلال احمر

.....

.....

.....

.....

.....

.....

درس پنجم

دولت

در درس قبل، با مؤسّسات گوناگون آشنا شدید و دانستید که همه‌ی مؤسّسات هدف مشترکی دارند. این هدف برطرف کردن نیازهای مردم یا به عبارت دیگر، خدمت به مردم است؛ به همین دلیل، مؤسّسات باید باهم ارتباط داشته باشند و در اداره‌ی امور مردم، هماهنگ باشند.

گفت‌وگو کنید

- به مدرسه‌ی خود دقت کنید. اداره‌ی امور مدرسه‌ی شما به عهده‌ی چه کسانی است؟
- آیا وجود همین افراد برای اداره‌ی امور مدرسه‌ی شما کافی است؟
- چه سازمان‌ها و مؤسسه‌های دیگری در اداره‌ی امور مدرسه‌ی شما مشارکت دارند؟

در شکل بالا، برخی از مؤسسه‌های مرتبط با مدرسه را مشاهده می‌کنید.

همان طور که ملاحظه کردید، برای اداره‌ی امور مدرسه، باید بین آموزش و پرورش و سایر مؤسسه‌ها و سازمان‌ها ارتباط و هماهنگی برقرار شود.

بخشی که بین مؤسسه‌ها ارتباط و هماهنگی برقرار می‌کند، دولت نامیده می‌شود.

دولت از چندین وزارتخانه و سازمان تشکیل شده است که هر یک از آن‌ها وظایف گوناگونی به عهده دارند.

مهم‌ترین وظیفه‌ی دولت اجرای قوانین در کشور است.

((رئیس جمهور)) بالاترین مقام دولت است. رئیس جمهور برانجام وظایف وزارتخانه‌ها نظارت می‌کند. او به عنوان رئیس دولت، برای انجام وظایف خود در برابر ملت، رهبر و مجلس شورای اسلامی مسئول است.

وظایف رئیس جمهور بسیار زیاد است او به تنهایی نمی‌تواند به همه‌ی امور کشور رسیدگی کند؛ به همین منظور با انتخاب معاونان و وزیران، در اجرای قوانین از آنان کمک می‌گیرد.

گفت‌وگو کنید

- رئیس جمهور برای چند سال انتخاب می‌شود؟
- چند نمونه‌ی دیگر از وظایف دولت را بیان کنید.

رئیس جمهور به همراه معاونان و وزیران جلساتی را تشکیل می‌دهند، آن‌ها در این جلسات درباره‌ی نیازها و مشکلات موجود در کشور گفت‌وگو می‌کنند و راه‌حل‌هایی ارائه می‌دهند.

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- بالاترین مقام دولت چه کسی است؟
- ۲- دو مورد از وظایف رئیس جمهور را بنویسید.
- ۳- رئیس جمهور برای انجام وظایف خود در برابر چه کسانی مسئول است؟
- ۴- چه کسانی در جلسات دولت شرکت می کنند؟
- ۵- در جلسات دولت چه مسائلی مطرح می شود؟

فعالیت‌های تکمیلی

۱- دانش‌آموزان عزیز، آیا نیازی دارید که بخواهید دولت برای رفع آن برنامه‌ریزی کند؟ آن را در چند جمله بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

۲- آخرین انتخابات ریاست جمهوری در چه سالی برگزار شد؟ نتیجه‌ی آن چه بود؟

.....

.....

.....

.....

.....

تحقیق کنید

۱- چند وظیفه‌ی ملت در برابر دولت که به انجام بهتر امور کشور کمک می‌کند را بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۲- به دو گروه تقسیم شوید. اعضای هر گروه یکی از وزارتخانه‌های زیر را انتخاب کنند و چند مورد از وظایف و خدمات آن را بنویسند.

● وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی

● وزارت کار و امور اجتماعی

● وزارت جهاد کشاورزی

● وزارت نیرو

.....

.....

.....

درس ششم

انتخاب شغل

گفت‌و‌گو کنید

- به نظر شما افراد چگونه می‌توانند شغل مناسبی را انتخاب کنند؟

- برای انتخاب شغل، چه مواردی را باید در نظر بگیرند؟

یکی از مهم‌ترین عواملی که باعث می‌شود افراد در شغل خود موفق باشند، توجه به توانایی‌های جسمی، علاقه‌ها و استعدادهایشان است. به عنوان مثال، کسی که از نظر بدنی مشکل دارد، نمی‌تواند بعضی از مشاغل سخت را انتخاب کند. به این ترتیب ابتدا باید چند شغل را که با توانایی جسمی ما هماهنگی دارد، مشخص کنیم. سپس براساس علاقه و استعداد خود یکی از آن‌ها را انتخاب کنیم و در آن رشته به کسب مهارت‌های لازم بپردازیم.

درباره ی تصاویر زیر گفت و گو کنید .

تصاویر بالا شغل های مختلف را نشان می دهد.

آیا برای کسب این مشاغل مهارت خاصی لازم است؟

به نظر شما چگونه می توان این مشاغل را یاد گرفت ؟

در کجا می توان این مهارت ها را آموزش دید ؟

در گذشته، معمولاً مشاغل از نسلی به نسل دیگر انتقال می یافت؛ یعنی پدر و مادر شغل خود را به فرزندان آموزش می دادند. فرزندان هم در بزرگ سالی شغل آنان را دنبال می کردند. اما با پیشرفت علم و گسترش شهرنشینی، انتخاب شغل و فراگیری مهارت های مربوط به آن شکل تازه تری به خود گرفت و مؤسسه هایی برای آموزش مشاغل مختلف به وجود آمد.

گفت‌و‌گو کنید

شما برای آموزش مهارت‌های شغلی چه مؤسسه‌هایی را می‌شناسید؟

مدرسه، هنرستان، دانشگاه، مؤسسه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و... از جمله مؤسسه‌هایی هستند که مهارت‌های لازم برای مشاغل مختلف را آموزش می‌دهند.

افراد، پس از یادگیری مهارت‌های شغلی می‌توانند با کار در یک کارگاه، زیر نظر استادکاری ماهر، مهارت و تجربه‌ی خود را افزایش دهند.

به عنوان مثال، کسی که شغل پرورش گل را انتخاب می‌کند، ابتدا باید آموزش‌های مخصوص این شغل را بیاموزد، سپس می‌تواند در یک گل‌خانه‌ی پرورش گل، زیر نظر یک باغبان ماهر مشغول کار شود.

موفقیت شغلی

با توجه به تصویر، می توان نتیجه گرفت که برای موفقیت در یک شغل باید برنامه ریزی مناسب و منظمی داشت و در برنامه ریزی به عوامل زیر توجه کرد:

- توانایی های جسمی

- استعداد های لازم

- علاقه و رغبت فردی

- مشورت با افراد با تجربه و آگاه

- آموزش مهارت های شغلی

- کسب تجربه ی عملی در مراکز

شغلی

کسب تجربه

آموزش مهارت

مشورت

علاقه

استعداد

توانایی جسمی

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- آموزش مشاغل در گذشته چگونه بود؟
- ۲- در چه مؤسسه هایی می توان مهارت های شغلی را یاد گرفت ؟
- ۳- افراد برای به دست آوردن تجربه ی شغلی چه کار می توانند بکنند؟
- ۴- در برنامه ریزی برای انتخاب شغل چه مواردی را باید در نظر گرفت؟
- ۵- در انتخاب شغل با چه کسانی باید مشورت کرد؟

فعالیت های تکمیلی

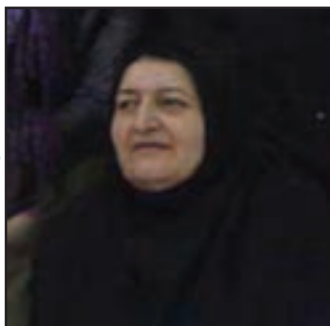
۱- به تصاویر زیر نگاه کنید و با توجه به ظاهر جسمانی افراد ، مناسب ترین مشاغل پیشنهادی را برای آن ها انتخاب کنید و در جاهای خالی بنویسید.

قالی بافی

تلفنچی

نقاشی ساختمان

کاردفتری

۲- شما به چه شغل هایی علاقه دارید ؟ به ترتیب ۴ اولویت خود را بنویسید.

..... ۱.

..... ۲.

..... ۳.

..... ۴.

- پدر و مادر شما با کدام یک از مشاغلی که انتخاب کرده اید ، موافق هستند؟

.....

- با توجه به استعداد و توانایی خود کدام شغل را مناسب تر می دانید؟

.....

- در محل زندگی شما امکان تجربه ی کدام یک از شغل های انتخاب شده وجود دارد؟

.....

۳- به همراه مربی خود از نزدیک ترین مرکز آموزش فنی و حرفه ای یا صنایع دستی دیدن کنید و نام چند حرفه را که در آن جا آموزش می دهند بنویسید.

.....

.....

.....

.....

تحقیق کنید

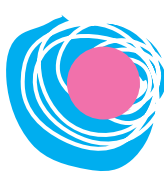
در گذشته چه مشاغلی از نسلی به نسل دیگر آموزش داده می‌شد؟

.....

.....

.....

.....

درس هفتم

هزینه های زندگی

افراد جامعه برای اینکه با آسایش و راحتی زندگی کنند، باید فعالیت کنند تا بتوانند نیازهای مختلف خود را مانند خوراک، مسکن، آموزش، تفریح و... تأمین نمایند.

بنابراین افراد باید برای تهیه ی وسایل زندگی خود شغلی داشته باشند تا از طریق در آمد حاصل از آن نیازهایشان را برطرف نمایند.

در آمد حاصل از شغل معمولاً برای مصارف مختلف و رفع نیازهای زندگی هزینه می شود.

گفت‌وگو کنید

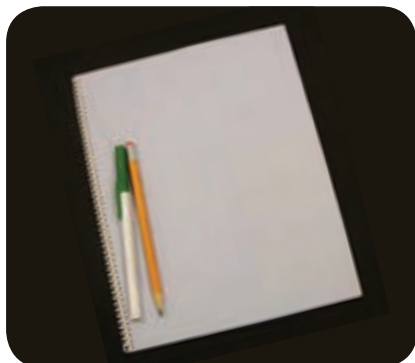
به نظر شما یک خانواده چه هزینه‌هایی دارد؟
کدام یک از هزینه‌ها مهم‌تر از بقیه است؟

- قبل از هزینه کردن درآمد، بهتر است ابتدا نیازهای خانواده را به ترتیب اهمیت دسته‌بندی کرد.
یعنی براساس اولویت‌ها، فهرست هزینه‌های خانواده مشخص شود.
برای داشتن یک برنامه ریزی مناسب و دقیق به منظور هزینه کردن درآمد باید:
- به میزان درآمد خانواده توجه داشت.
  - با اعضای خانواده مشورت کرد.
  - نیازهای خانواده را مشخص کرد.
  - هزینه‌های مربوط به هر نیاز تعیین گردد.
  - اولویت هر یک از هزینه‌های خانواده را مشخص کرد.

به تصاویر زیر نگاه کنید.

در این تصویر، خانواده ای را می بینید که با یکدیگر مشورت کرده و برای هزینه کردن در آمدشان اولویت های زیر را در نظر گرفته اند.

- هزینه های تفریح و گردش

- خرید روزانه

- هزینه های سفر

- پرداخت پول قبض ها

- خرید مسکن

- خرید پوشاک

- هزینه ی رفت و آمد

- هزینه ی درمانی

- هزینه های امور بهداشت فردی

- هزینه های تحصیلی

- هزینه های تعمیر و نگهداری

- هزینه ی برگزاری مهمانی

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- درآمد حاصل از شغل معمولاً برای چه مواردی هزینه می شود؟
- ۲- در برنامه ریزی برای هزینه کردن باید به چه مواردی توجه داشت؟ (۲ مورد)
- ۳- چند نمونه از هزینه های تعمیر و نگهداری وسایل منزل را بیان کنید.
- ۴- چند نمونه از هزینه های تفریح و گردش خانواده را بیان کنید.

فعالیت های تکمیلی

- ۱- با توجه به میزان درآمد و شرایط خانوادگی خود با گذاشتن شماره در کنار عبارت های زیر، اولویت هریک را مشخص کنید.

خرید نان و پنیر

ایزوگام بام منزل

کوتاه کردن مو

پرداخت پول قبض ها

کرایه تاکسی

خرید یک تابلوی تزئینی

۲- مانند نمونه، جدول های زیر را کامل کنید.

هزینه های سالانه خانوادهی من	هزینه های ماهانه خانوادهی من	هزینه های روزانه خانوادهی من
سفر	پرداخت اجاره ی خانه	خرید شیر ....

تحقیق کنید

با توجه به میزان درآمد و شرایط خانواده ی خود فهرست هزینه هایی را که در صفحه ی ۵۷ آمده است، اولویت بندی کنید.

.....

.....

.....

.....

درس هشتم

منابع طبیعی

ایران، کشور وسیعی است و طبیعت بسیار متنوعی دارد؛ کوه، دشت، دریا، جنگل، کویر و...
بخش هایی از طبیعت ایران هستند که هر یک ویژگی های خاصی دارند. این ویژگی ها باعث به
وجود آمدن منابع طبیعی گوناگون شده است.

گفت و گو کنید

- در استان شما کدام منابع طبیعی وجود دارد؟

اکنون با چند نمونه از منابع طبیعی و اهمیت حفظ و نگهداری آن‌ها آشنا می‌شویم.

منابع آبی

قرارگرفتن استان‌های کشورمان در مناطق آب و هوایی متفاوت سبب شده است که میزان بارندگی و منابع آبی (مثل دریا، رودخانه، چشمه و آب‌های زیرزمینی) در هر استان متفاوت باشد. اگر منابع آبی استان به اندازه‌ی کافی باشد، کشاورزی، دامداری و پوشش گیاهی گسترش پیدامی‌کند و در نتیجه؛ اقتصاد آن منطقه نیز رونق می‌گیرد.

گفت‌وگو کنید

- منابع آبی استان خود را نام ببرید.

- در استان شما از منابع آبی چه استفاده‌هایی می‌شود؟

تصویریکی از منابع آبی استان خود را در این محل بچسبانید

منابع آبی مناسب، سبب می شود که محصولات گوناگونی به وجود بیاید. به این ترتیب، کارخانه های گوناگونی هم برای آماده سازی این محصولات ساخته می شود، مانند کارخانه ی کنسروسازی ، کمپوت سازی ، نخ ریزی و پارچه بافی ، چرم سازی ، لبنیات و ... .

گفت و گو کنید

در استان شما کدام محصولات کشاورزی و دامداری تولید می شود؟
با توجه به محصولات ، چه کارخانه هایی در استان شما وجود دارد؟

با توجه به محصولات کشاورزی استان خود
تصویر یکی از کارخانه های منطقه را
در این محل بچسبانید

دریا یکی از مهم ترین منابع آبی کشورمان است. همان طور که می دانید، دریا محل زندگی بسیاری از جانوران دریایی مانند انواع ماهی، میگو و... است و یکی از مفیدترین منابع غذایی به شمار می آید. در بعضی از استان ها که در کنار دریا قرار دارند، صنایعی مانند کشتی رانی، کشتی سازی، ماهیگیری و کنسرو سازی رونق پیدا کرده است و بیش تر مردم این استان ها در چنین مشاغلی فعالیت می کنند.

با توجه به اهمیت منابع آبی برای انسان و محیط زیست، لازم است برای حفظ و نگهداری آن تلاش کنیم. برای مثال، می توان با ساختن سد و کانال، از هدر رفتن آب جلوگیری کرد.

گفت و گو کنید

در استان شما برای حفظ و نگهداری منابع آبی از چه روش هایی استفاده می شود؟
شما چه روشی را برای حفظ و نگهداری منابع آبی استان خود پیشنهاد می کنید؟

گاهی انسان ها، خواسته یا ناخواسته، باعث آلودگی منابع آبی می‌شوند. ریختن زباله در آب‌ها، ورود فاضلاب کارخانه‌ها به رودخانه‌ها، استفاده‌ی بیش از حد از سموم کشاورزی و... از عوامل آلودگی آب‌ها هستند.

وظیفه‌ی همه‌ی ما این است که از آلوده شدن آب‌ها جلوگیری کنیم.

ورود فاضلاب کارخانه‌ها به رودخانه

ریختن زباله در آب‌ها

استفاده‌ی بیش از حد از سموم کشاورزی

گفت‌وگو کنید

- آیا منابع آبی استان شما نیز در معرض آلودگی قرار دارد؟ چگونه؟
- چگونه می‌توان از آلوده شدن منابع آبی جلوگیری کرد؟
- شما چگونه در حفظ و نگهداری منابع آبی می‌کوشید؟

جنگل

در بعضی از استان‌ها، رطوبت و آب فراوان، جنگل‌ها و مراتع بسیاری را به وجود آورده است. جنگل‌ها به خاطر داشتن درختان فراوان از منابع مهم طبیعی به شمار می‌روند. جنگل از نظر اقتصادی اهمیت زیادی دارد؛ زیرا بخش مهمی از مواد اولیه صنایع چوبی از درختان جنگلی تأمین می‌شود.

گفت‌وگو کنید

چه صنایعی را می‌شناسید که در آن‌ها از چوب استفاده می‌شود؟

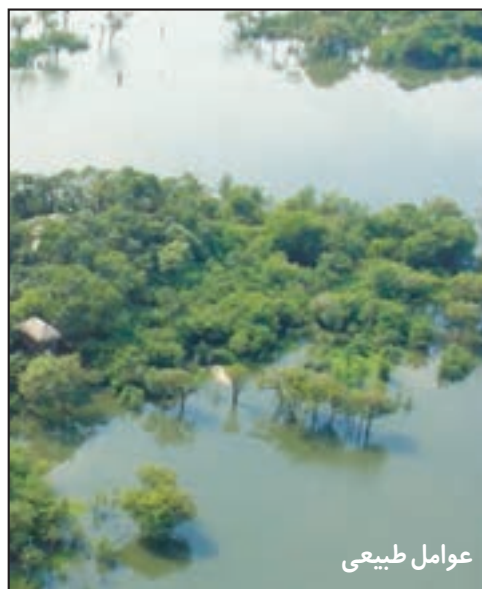
جنگل، مکان مناسبی برای زندگی و حفظ انواع جانوران و گیاهان است و در پاکیزگی و کاهش آلودگی هوا نیز تأثیر زیادی دارد.

از طرف دیگر، جنگل به دلیل زیبایی طبیعی، وجود جانوران و گیاهان گوناگون و لطافت هوا، مکان مناسبی برای جذب گردشگران به شمار می‌آید.

جنگل‌ها همواره در اثر عوامل طبیعی و انسانی در معرض خطر نابودی هستند.

رعدوبرق، طوفان، سیل، زلزله، گرمای بیش از حد، آفات و بیماری‌های گیاهی از مهم‌ترین «عوامل طبیعی» هستند که موجب نابودی جنگل‌ها می‌شوند.

قطع درختان، چرای بی‌رویه دام‌ها و آتش‌سوزی نیز از مهم‌ترین «عوامل انسانی» هستند که به جنگل‌ها آسیب می‌رسانند.

گفت‌وگو کنید

- آیا در استان شما جنگل وجود دارد؟
- مهم‌ترین خطری که موجب تخریب و نابودی جنگل در استان شما می‌شود، چیست؟
- شما برای حفظ جنگل‌ها در استان خود چه راه‌هایی را پیشنهاد می‌کنید؟

فکر کنید و پاسخ دهید

- ۱- چند نمونه از منابع آبی را نام ببرید.
- ۲- چرا وجود منابع آبی باعث رونق اقتصادی در منطقه می شود؟
- ۳- در استان هایی که در کنار دریا قرار دارند، چه صنایعی رواج دارد؟
- ۴- ساختن سد و کانال چه فایده ای دارد؟
- ۵- دو مورد از عوامل آلوده کننده ی منابع آبی را نام ببرید.
- ۶- سه مورد از فواید جنگل را بیان کنید.

فعالیت های تکمیلی

۱ - به دو گروه تقسیم شوید و هر گروه یک روزنامه ی دیواری در باره ی یکی از موضوع های

زیر تهیه کند:

- منابع آبی کشور ما
- جنگل های کشور ما

۲- جدول های زیر را کامل کنید.

عوامل تخریب جنگل

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

عوامل حفظ جنگل

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

روش های حفاظت از منابع آبی

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

عوامل آلوده کننده ی منابع آبی

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

تحقیق کنید

در محلّ زندگی شما از چه روش هایی برای آبیاری زمین های کشاورزی استفاده می شود؟
درباره ی آن ها یک گزارش تصویری (فیلم، عکس، نقاشی، بریده های روزنامه یا مجلات) در کلاس
ارائه دهید.

